

Landbrugsraadet.

Træk fra dets Historie i Anledning af 25 Aars Jubilæet
den 20. Juni 1944.

Af

Sekretær *J. Rottensten.*

Landbrugsraadet har baade en Historie og en Forhistorie, og Forhistorien, de Forhandlinger, der gik forud for det nuværende Landbrugsraads Oprettelse, er maaske ikke den mindst interessante. Udtalelser og Forslag om Oprettelse af en Fællesrepræsentation for Landbruget kan spores langt tilbage i de landøkonomiske Foreningers Forhandlingsprotokoller.

Det første virkelige Forsøg paa at danne et Landbrugsraad blev gjort allerede i 1885. Foreningen af jydsk Landboforeninger rettede i det paagældende Aar en Henvendelse til Konseilpræsidiets om at faa oprettet et Landbrugsdirektorat i Indenrigsministeriet og gav samtidig Det kgl. danske Landhusholdningsselskab Meddelelse herom samt anmodede Selskabet om at støtte Henvendelsen. Fremgangsmaaden ved Sagens Behandling giver et Billede af Organisationsforholdene indenfor Landbruget i 80erne i forrige Aarhundrede. De provinsielle Fælleslandboforeninger var endnu ikke samlede i en landsomfattende Sammenslutning, og Landhusholdningsselskabet var den Organisation, som Ministeriet henholdt sig til i Landbrugssager. Landhusholdningsselskabet nedsatte et særligt Udvalg til at overveje hele denne Sag, hvilket resulterede i, at Landhusholdningsselskabet foreslog Oprettelsen af et særligt Landbrugsraad. Forslaget gik ud paa, at Raadet skulde være et Centralorgan for Landbrugets faglige Interesser. Medlemmer af Raadet skulde være Repræsentanter for Landhusholdningsselskabet, de provinsielle Fælleslandboforeninger samt særlig sagkyndige paa

det landbrugsfaglige Omraade. Raadets Møder skulde være offentlige, og Landhusholdningsselskabets Præsidium skulde være Landbrugsraadets Bestyrelse.

Set med Nutidens Øjne synes Forslaget at være ret ubeskedent fra Landhusholdningsselskabets Side, men man maa ved Vurderingen stadig have Datidens organisationsmæssige Forhold for Øje. Forslaget blev ikke mødt med større Begejstring inden for Landboforeningerne. Ved Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde samme Aar angreb den kendte Bondepolitiker *Jens Busk* Landhusholdningsselskabet i kraftige Vendinger og udtalte, at i den Skikkelse som Selskabet havde, nød det ikke længere den Tillid hos de smaa Bønder, som det burde nyde, og *Jens Busk* hævdede, at Forslaget gik ud paa at støtte faldefærdige Huse. Han vilde absolut ikke have Landhusholdningsselskabet til at udrede Udgifterne, thi „den, der betaler Gildet, faar en overvejende Indflydelse“.

Disse Udtalelser skal naturligvis ses paa Baggrund af 80ernes politiske Forhold med deres uforsonlige Strid mellem Højre og Venstre. De landøkonomiske Foreninger holdt saa vidt gørligt de politiske Stridigheder uden for Forhandlingerne, men Landboforeningernes Medlemmer var nu engang Venstres sikreste Vælgere, medens det navnlig var Godsejerne og dermed Højres Kærnetropper, der samlede sig om Landhusholdningsselskabet, og denne Kendsgerning maatte uundgaeligt præge Forhandlingerne. Man vedtog dog at forhandle med Landhusholdningsselskabet om Spørgsmaalet; der udpegedes 3 Forhandlere, heriblandt *Busk*. I det følgende Aar holdtes et Par Møder om Sagen, uden at der naaedes til Enighed. Ved Delegeretmødet i Jylland i 1886 drøftedes Sagen paany med det negative Resultat, at det paa Delegeretmødet blev fastslaaet, at Tiden ikke var inde til Dannelsen af et Landbrugsraad. Derimod skulde man stræbe efter et bedre Samarbejde indbyrdes mellem Landboforeningerne.

Hermed laa Spørgsmaalet faktisk stille en Snes Aar. Efter at Spørgsmaalet gentagne Gange havde været behandlet inden for Landboforeningerne, nedsatte De samvirkende danske Landboforeninger i Slutningen af 1907 et Udvalg paa 7 Medlemmer

til at drøfte Spørgsmaalet. Dette Udvalg rettede den 2. Marts 1908 en Henvendelse til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, hvori det blandt andet hedder, at der navnlig inden for Foreningen af jyske Landboforeninger var et Ønske om at arbejde for nye, fastere Vedtægter for Samvirksomheden, hvorved den efterhaanden meget store Landbrugsorganisation kunde faa mere direkte Indflydelse paa Landbrugets Sager. Videre hedder det i Henvendelsen, at Landboforeningernes Forslag gaar ud paa, at der dannes et Landbrugsraad, bestaaende af Medlemmer saavel fra Det kgl. danske Landhusholdningsselskab som fra Fællesforeningerne og eventuelt fra Husmandsforeningerne, og Raadets Opgave skulde være at behandle og afgive Erklæringer om Sager, som Ministeriet eller andre ønskede undersøgt.

Den 27. Marts 1908 modtog Landboforeningerne Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Svar, der gik ud paa, at Selskabet maatte være af den Anskuelse, „at de specielle Opgaver, som Selskabet er sat til at røgte, og den efter disses Natur afpassede Arbejdsmetode nødvendiggør, at Selskabet ogsaa i Fremtiden staar frit til alle Sider, saaledes som det har gjort det i de 140 Aar, i hvilke det har bestaaet. Thi kun ved at Selskabet bevarer sin uafhængige og til alle Sider upartiske Stilling, vil det vedblivende kunne røgte sine Opgaver paa den samme Maade, det hidtil er sket, og som i Aarenes lange Løb har skabt Selskabets Stilling i vort Landbrug. Det er af denne Grund, at Præsidiet mener, at en fast regelbunden Sammenknytning til andre Institutioner er lidet ønskelig for Selskabet, ligesom Præsidiet ej heller skønner, at Landbruget i det store og hele ved en Ordning som den foreslaaede vil opnaa en større, mere virkningsfuld Indflydelse paa Sagerne end den betydningsfulde, det alt har.“

Beretningerne om Landboforeningernes Arbejde siger intet om, med hvilke Stemninger og Følelser Landhusholdningsselskabets Skrivelse er modtaget; kun berettes det, at man nu maatte arbejde for at skabe en fastere Ordning af De samvirkende danske Landboforeningers Organisation. Ved Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde i Efteraaret 1908 udtaltes, at man var villig til at deltage i en Formandskonfe-

rence, hvis der paa Øerne viser sig Stemning derfor. Paa Øerne var der imidlertid ingen Stemning for saadanne landsomfattende Formandsmøder.

Det blev Husmandsforeningerne, der næste Gang rørte ved Spørgsmaalet. I 1910 er Husmandsbevægelsen saa udbredt inden for det mindre Landbrug, at De samvirkende danske Husmandsforeninger kan dannes. Den 16. December 1910 henvender Samvirkensheden sig i en Skrivelse til Landhusholdningsselskabet, hvori der henvises til Spørgsmaalets Behandling paa Foreningen af jydsk Landboforenings Delegeretmøder i 1907 og 1909, hvor det erkendtes, at et Krav om en Fællesrepræsentation for alle Landbrugsorganisationers Medlemmer var berettiget, idet — fortsætter De samvirkende danske Husmandsforeninger — Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ifølge sin Natur og Sammensætning ikke i Længden kunde vedblive at være det danske Landbrugs Talerør, naar dets Ønsker skal høres. Videre hedder det i Husmandsforeningernes Skrivelse, at „skal det lykkes at skabe den Fremdrift i Landbruget, der betinger, at dette ogsaa i Fremtiden med Rette kan betegnes som det bærende Erhverv, saa er Nødvendigheden af en Centralledelse for alle Organisationer, der omfatter danske Landbrugere, til Stede i højere Grad end før, og Betingelserne for Dannelsen af en saadan er bedre, da der nu staar en forholdsvis stærk Husmandsorganisation som Repræsentant for det mindre Landbrug. Paa de provinsielle Husmandsorganisationers Møder har Spørgsmaalet om at faa en saadan fælles Ledelse været drøftet, og paa deres Landsmøde 1910 blev det bestemt at forsøge et Samarbejde med de forskellige Landboforeningsorganisationer her i Landet og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab til Realisation af den fremsatte Tanke.“ I Skrivelsen redegøres derefter for, hvilke Opgaver man mener, Fællesrepræsentationen skulde have.

Husmandsforeningernes velmotiverede Henvendelse faldt ikke i Landhusholdningsselskabets Smag. I Svaret hedder det, at „Selskabet meget vel indser, at et frit og kollegialt Samarbejde mellem De samvirkende danske Husmandsforeninger og Landhusholdningsselskabet paa visse Omraader kunde optages til

Fremme af fælles Opgaver, men at Selskabet stiller sig tvivlende til Nyttens af paa nuværende Tidspunkt at søge et Samarbejde indledet med De samvirkende danske Husmandsforeninger. Thi disses Virksomhed har, fra oprindelig at have været rent landøkonomisk, udviklet sig til at omfatte ogsaa politiske Formaal, saaledes som det bl. a. fremgaar af De samvirkende danske Husmandsforeningers paa Landsstævnet i Odense f. A. vedtagne Program. Men Selskabet — hvis Virksomhed udelukkende bestemmes af faglige Hensyn — frygter unægtelig for, at den ufravigelige Betingelse, som det maa sætte for et frit Samarbejde med Husmandsforeningerne, nemlig at dette Samarbejde bliver bestemt af landøkonomiske Hensyn og alene af disse, ikke vil kunne ske Fyldest, saalænge Husmandsforeningerne, ved Siden af de landøkonomiske Opgaver, tillige vil arbejde for andre Formaal. Landhusholdningsselskabet maa derfor beklage, at det under de nuværende Forhold ikke ser sig i Stand til at imødekomme den af de ærede Husmandsforeninger til Selskabet rettede Opfordring." Denne Brevveksling har næppe været egnet til at udløse venskabelige Følelser mellem de to Organisationer, og senere Tidens Hændelser paa det organisationsmæssige Omraade kan maaske føres tilbage til disse Forhandlinger.

Husmandsforeninger og Landboforeninger førte derefter i Efteraaret 1911 nogle Fællesdrøftelser om Spørgsmaalet, men Sagen henlagdes, idet man fandt, „at Tiden endnu ikke var inde til en saadan Sammenslutning."

Sagen hviler nu et Par Aars Tid, men i 1913 henvender De samvirkende danske Landboforeninger sig paany til Landhusholdningsselskabet med Forslag om, at der indkaldes til tvangsfrie Møder for at drøfte og lære hverandres Stilling at kende til foreliggende større landøkonomiske Spørgsmaal af mere almindelig Interesse. Deltagere i disse Møder skulde være Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, De samvirkende danske Landboforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger samt Andelsudvalget. I Aarene 1913—16 bevaredes denne Form for Samarbejde med dens Fordele og Mangler, og ved et tvangsfrit Møde i 1915 blev der truffet Beslutning om Nedsættelsen

af det første Landbrugsraad. Aarsagen til denne Beslutning var, at Landbrugets Organisationer med Undtagelse af Husmandsforeningerne over for Regeringen havde givet Udtryk for Utilfredshed med Prisreguleringskommissionens Sammensætning.

Som Følge af denne Klage var Formændene for de 3 Organisationer blevet tilkaldt til et Møde i Indenrigsministeriet, hvor Landbruget var blevet tilbudt enten en Forøgelse af Prisreguleringskommissionen med 3 Medlemmer, hvoraf den ene skulde være en Landarbejder, eller Nedsættelsen af et Udvalg, hvortil Sager af landøkonomisk Betydning kunde henvises. Med Hensyn til dette Udvalgs Sammensætning blev Landbrugets Organisationer stillet frit, og ved det tvangsfrie Møde den 19. August 1915 var der Enighed om, at Nedsættelsen af et Raad paa 8 Medlemmer var at foretrække. Ministeriet tiltraadte Organisationernes Forslag, og den 8. September 1915 kunde Landbrugsraadet, der bestod af 2 Repræsentanter for hver af de 4 Hovedorganisationer holde det konstituerende Møde.

I det første Landbrugsraads korte Levetid behandledes mange Sager af største Betydning for dansk Landbrug. Emnerne for Drøftelserne var særlig Udførsels- og Prisforhold, men ogsaa saadanne Skattespørgsmaal, der stod i Forbindelse med de ekstraordinære Indtjeningsmuligheder under Krigen, kom ret naturligt med i Drøftelserne. Man behandlede saaledes i Raadet Spørgsmaalet om ekstraordinær Skat paa Krigsformuer. I nogle Maaneder gik Samarbejdet i Landbrugsraadet nogenlunde tilfredsstillende, og der synes ikke at have været uovervindelige Vanskeligheder. Henimod Slutningen af 1915 opstaar der imidlertid visse Gnidninger mellem Raadet og den radikale Regering, og disse Gnidninger maa uden Tvivl tillægges Hovedaarsagen til, at De samvirkende danske Husmandsforeninger den 14. Januar 1916 meddeler Landbrugsraadets Formand, *Anders Nielsen, Sveistrup Østergaard*, at Husmandsforeningerne trækker deres Repræsentanter i Landbrugsraadet tilbage, da man formener, at de Forudsætninger, hvorunder man i sin Tid valgte Repræsentanter til dette Raad, er bristet.

Det er blevet anført, at Andelsudvalget i disse Aar skulde have ført Forhandlinger med den engelske Regering, som Uden-

rigsministeriet ikke kunde tage Ansvar for, og da man fra Landbrugets Side ikke vilde imødekomme Regeringens Ønske om at lade Andelsudvalgets Formand træde tilbage, traadte Husmandsforeningernes Repræsentanter ud af Landbrugsraadet, og Indenrigsministeriet tilsendte den 25. Februar 1916 Raadet Meddelelse om, at Ministeriet ansaa dets Hverv som bortfaldet. (*E. Cohn: Danmark under den store Krig.*)

Herom findes intet i Raadets Forhandlingsprotokol, og en saadan Begrundelse for Husmandsforeningernes Udtræden gives ikke, hverken i Foreningernes Skrivelse af 14. Januar 1916 og heller ikke af Husmandsforeningernes Formand *R. Jensen Vandman* ved Landbrugsorganisationernes tvangsfrie Møde den 25. Februar 1916, hvor Landbrugsraadets Virksomhed gøres til Genstand for en Generaldebat.

Ved det første Møde efter Husmandsforeningernes Udtræden drøftes, hvorvidt man skal give Indenrigsministeriet Besked om Sagerne Stilling. Man vedtog intet at meddele, da det jo dog alligevel var Indenrigsminister *Ove Rode*, der støbte Kuglerne for Husmandsforeningerne.

Afløser for Landbrugsraadet blev „det staaende Landbrugsudvalg“, som nedsattes i 1917 og sammensattes af 5 Medlemmer, valgt af De samvirkende danske Landboforeninger, 5 Medlemmer valgt af De samvirkende danske Husmandsforeninger samt den overordentlige Kommissions 3 landbrugskyndige Medlemmer med Folketingsmand *Wenzel Neergaard* som Formand.

Samarbejdet mellem Regeringen og dette Udvalg synes i det store og hele at være gaaet tilfredsstillende, saalænge Krigens Tryk hvilede over Landet, men efter Krigens Afslutning medførte de voksende politiske Modsætninger en stærkere saglig Gnidning, og inden for Landbrugets Organisationer toges nu for Alvor Spørgsmaalet op om Dannelsen af en Fællesrepræsentation. Allerede i Januar 1918 retter Foreningen af jydsk Landboforeninger en Henvendelse til De samvirkende danske Landboforeninger om at optage et Arbejde for Skabelsen af en samlet Repræsentation for det danske Landbrugs erhvervs-politiske Interesser. Landboforeningerne satte sig i Forbindelse med Husmandsforeningerne, Landhusholdningsselskabet og An-

delsudvalget, men medens de 2 sidstnævnte Foreninger straks var rede til Drøftelser om Spørgsmaalet, stillede Husmandsforeningerne sig mere reservede. I en Skrivelse til De samvirkende danske Landboforeninger under 10. Maj 1918 anføres, „at Hovedbestyrelsen for De samvirkende danske Husmandsforeninger er af den Opfattelse, at Landbruget under de nuværende Forhold er tilstrækkeligt repræsenteret ved det nu siddende Landbrugsudvalg, der ved sin S sammensætning maa siges at tage ligeligt Hensyn til Landbruget. Hovedbestyrelsen for De samvirkende danske Husmandsforeninger er imidlertid ikke uvillig til paa et senere Tidspunkt at tage Sagen om en Fællesrepræsentation op til Drøftelse paa Grundlag af ligelig Repræsentation.“

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse enedes de øvrige Landbrugsorganisationer om foreløbig at søge Det staaende Landbrugsudvalg udvidet med Repræsentanter for saavel Andelsudvalget som for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Dette mislykkedes imidlertid, idet Indenrigsministeriet svaarede, at da der ikke inden for Det staaende Landbrugsudvalg, hvem Andragendet havde været forelagt, havde kunnet opnaas Enighed om Sagen, havde Ministeriet ikke set sig i Stand til at foretage yderligere.

Da det aabenbart ikke paa det paagældende Tidspunkt var muligt for Landboforeningerne at komme paa Talefod med Husmandsforeningerne, indbød Andelsudvalget den 29. September 1918 de 3 øvrige Landbrugsorganisationer til en mundtlig Drøftelse af Spørgsmaalet, og ved dette Møde drøftedes Udkast til Vedtægter for en Fællesrepræsentation, omfattende de 4 Hovedorganisationer. Enighed kunde imidlertid ikke opnaas. Medens de 3 Organisationer foreslog, at de 4 Organisationer skulde danne et Landbrugsraad paa 20 Medlemmer, fordelt med 5 Medlemmer fra hver Organisation, foreslog Husmandsforeningerne, at Landbrugsraadet kun skulde dannes af Landboforeninger og Husmandsforeninger, og Raadets 20 Medlemmer skulde vælges af de 2 Organisationer i Forhold til deres Medlemstal. Ved de følgende Forhandlinger fastholdt Husmandsforeningerne det engang indtagne Standpunkt. De øvrige Organisationer vedtog

til Trods herfor at fremme Sagen, og De samvirkende danske Landboforeninger vedtog den 29. Marts 1919 Vedtægter for Dannelsen af et Landbrugsraad bestaaende af 5 Repræsentanter fra Andelsudvalget, 5 fra Landboforeningerne og 2 fra Landhusholdningsselskabet. Til Vedtagelsen føjedes, at De samvirkende danske Husmandsforeninger kan inden 1. April 1920 indtræde med 5 Medlemmer jævnsides med de øvrige 3 Organisationer.

Husmandsforeningerne gjorde imidlertid ikke Brug af Tilbudet, og lige indtil 1932 bestod Landbrugsraadet af Landboforeningerne, Andelsudvalget og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Ved Raadets konstituerende Møde den 20. Juni 1919 valgtes Forstander *Th. Madsen-Mygdal* til ledende Præsident. Allerede Aaret efter blev Madsen-Mygdal Landbrugsminister og *P. P. Pinstrup* blev da hans Efterfølger.

I Landbrugsraadets Vedtægter hedder det, at Formaalet er at fremme Samarbejdet mellem det danske Landbrugs faglige og økonomiske Organisationer paa Omraader, paa hvilke et saadant Samarbejde vil være til Gavn for Landbruget, og at varetage saadanne Fællesopgaver, som ikke henhører under de enkelte Organisationers Virksomhedsomraade, paa en saadan Maade, at de enkelte Organisationer vedblivende staar frit i Varetagelsen af de Opgaver, der falder ind under deres specielle Virksomhedsomraade. Endvidere er Formaalet at repræsentere Landbruget overfor Regering og Rigsdag i Sager af erhvervsmæssig Karakter, at repræsentere Landbruget over for Udlandet og andre Erhverv samt at bekæmpe samfundsskadelige Ring- og Trustdannelser.

Indtil en endelig Ordning kunde træffes, var Raadets Adresse *Dalum Landbrugsskole pr. Hjallesø*, og Sekretærarbejdet udførtes af Madsen-Mygdal med Støtte af Landbrugslærer *Kjeldsen Rasmussen*.

Den 1. Februar 1920 overtog *L. Frederiksen*, den senere Professor ved Landbohøjskolen, Stillingen som Sekretær, og i April 1920 kunde Raadet tage sine nye Lokaler i København i Brug. Omtrent samtidig knyttedes tidligere Konsulent *A. Høgsbro Holm* og Frk. *K. Nielsen* til Virksomheden, og da *L. Frederiksen* i 1922 overtog Professoratet paa Landbohøjskolen, blev

Høgsbro Holm Raadets Sekretær. I mere end 20 Aar har endvidere Kontorchef *A. F. Knudsen* virket i Landbrugsraadet. Af Raadets tidligere Medarbejdere skal nævnes Statskonsulent *P. A. Moltesen*, London, *M. Gormsen*, der nu er Raadgiver for den rumænske Regering i Landbrugsspørgsmaal, samt Kontorchef *L. P. Frederiksen*, Aarhus.

En Gennemgang af Raadets Aarsberetninger vil vise, at Raadet til alle Tider har anset det for en af sine vigtigste Opgaver at knytte Forbindelser mellem dansk Landbrug og Udlandet. Særlig i Begyndelsen ansaas denne Virksomhed for at være af største Værdi. Store Dele af det Udland, som dansk Landbrug før den første Verdenskrig i stort Omfang havde samhandlet med, laa i Kaos. At knytte de bristede Traade var vanskeligt. Ledende Personligheder den ene Dag stod maaske den næste uden Indflydelse. Landbrugsraadet udsendte i de første Aar Delegationer ikke blot til de gamle Aftagerlande, men ogsaa til de nye suveræne Stater, der blev et Resultat af Versailles-Freden. Uden Betydning var disse Forsøg paa at knytte Forbindelser med saadanne Lande som Polen, Czekoslovakiet og Randstaterne vel ikke, men det blev ikke til den store økonomiske Vekselvirkning, som man fra dansk Side aabenbart havde ventet. Men ogsaa den indenrigske Udvikling paa det handelsmæssige Omraade maatte selvsagt følges med største Agtpaaivenhed. I de første Aar efter Verdenskrigen var Danmarks Valutaforhold prægede af megen Forvirring. I Aarene 1919 og 1920 importerede Danmark for 3 Milliarder mere, end det eksporterede, hvilket resulterede i et voldsomt Fald i Kronekursen.

Et nedsat Valutaraad under Forsæde af Finansminister *Hage* rettede i 1920 en Henvendelse til Regeringen om at gøre Indførslen af Varer til Danmark afhængig af, at Importøren kunde fremlægge Bevisligheder for, at Valutaraadet, de bestaaende Valutaforhold taget i Betragtning, ingen Indsigelse havde gjort imod Varens Adgang til Landet. Landbrugsraadet med *Madsen-Mygdal* i Spidsen gik imod denne Indstilling, og et udarbejdet Lovforslag faldt da ogsaa til Jorden. Det danske Landbrug ønskede Frihandel og en Tilbagevenden til „normale Forhold“.

Valutaspørgsmaalet var dog ikke hermed bragt ud af Verden. I 1923 blev det igen taget op i en Valutakommission, og fra alle Sider blev der givet Udtryk for Ønske om en Hævning af Kronekursen, der dengang var ca. 65—70 pCt. af Pari. Landbruget modsatte sig ikke Kronehævningen, men, udtalte Pinstrup, Pariføringen burde udstrækkes over et Tidsrum af 15 Aar for at hindre de Ulykker, der vilde ske for Erhvervs-livet, hvis Guldindløseligheden til Pari gennemføres, medens Kronen staar langt under. Forholdene udviklede sig som bekendt paa en Maade, der var alt andet end tilfredsstillende for Landbruget. Da Loven i Slutningen af 1924 var gennemført, steg Kronen i Løbet af nogle Maaneder næsten til Pari. Den 8. August 1925 henvendte Handelsministeriet sig til Landbrugsraadet for at erfare, hvorledes Raadet saa paa Valutaspørgsmaalet. I en lang Redegørelse forklares de voldsomme Tab, som Landbruget lider som Følge af Nedgangen i Salgspriserne uden en tilsvarende Nedgang i Driftsomkostningerne.

Landbrugsraadet anfører, at Landbruget ikke har modsat sig en Pariføring af Kronekursen, men kun fastholdt, at Stigningen maatte ske i et saadant Tempo, at det indenlandske Prisniveau kunde faa Tid til at indstille sig efter Valutakurserne, og Raadet peger paa en Række Foranstaltninger, som kræves gennemført.

I den følgende Tid voksede Utilfredsheden mere og mere med Ministeriet *Staunings* økonomiske Politik, og efter en Henvendelse fra De samvirkende danske Landboforeninger vedtog Raadet at indkalde til et Protestmøde i Odense den 28. Juni 1926. Ca. 3000 Landborepræsentanter fra alle Egne af Landet havde givet Møde. Landbrugsraadets første Odensemøde, hvis toneangivende Personligheder var *Pinstrup*, *Madsen-Mygdal*, *Theilmann* og *Sonne*, sluttede med Vedtagelse af en Henvendelse til Regering og Rigsdag om at sørge for, at de indenlandske Priser kom til at ligge paa et Niveau, der svarede til Kronens øgede Købekraft, og hermed var Striden om Landbrugets Ligeberettigelse med andre Erhverv i økonomisk Henseende indledet. Man ønskede dog ingen beskyttelsesmæssige Foranstaltninger gennemført. Det hedder til Slut, at „det danske Landbrug vil

fastholde det Frihandelssynspunkt, som det har vedkendt sig og fulgt med Held gennem Menneskealdre. Mødet tager bestemt Afstand fra en Toldpolitik, der vil fordyre Fødemidlerne for den almindelige Befolkning, og ligeledes bestemt Afstand fra en aktiv Toldpolitik, der rummer Fare for at føre os ind i Toldkrige til ubodelig Skade for Landbrugserhvervet".

Landbruget maatte i disse Aar ogsaa kæmpe paa andre Fronter. Fagforeningerne og da ikke mindst Landarbejderforbundet agiterede for øget Tilslutning, og som en Følge af disse Bestræbelser opstod Kolindsund-Affæren. Ved Strejker søgte Arbejdernes Organisationer at tvinge Kolindsund-Bønderne til kun at beskæftige organiseret Arbejdskraft. Dette lykkedes imidlertid ikke. Arbejdet kunde klares ved Hjælp af frivillig Arbejdskraft, men en Landsretsdom om Erstatning for lidt Skade ved den gennemførte Blokade gik Kolindsund-Bønderne imod. Højesteret omstødte denne Dom, og Fagforeningerne idømtes store Erstatninger.

Inden for alle Kredse af det danske Landbrug udløste denne Sag den største Harme. Landboforeningerne og dermed ogsaa Landbrugsraadet støttede Kolindsund-Bønderne i deres Kamp, der var hele Landbrugets Kamp, og da de politiske Forhold gjorde det muligt, gennemførtes Loven om Værn for Erhvervs- og Arbejdsfrihed, „Tugthusloven“, som Socialdemokratiet lige saa prompte ophævede igen, saa snart det havde Magten hertil.

Organisationsmæssigt stod Landbruget stadig delt, men ved et Møde i Landbrugsraadet i Januar 1932 kunde Hauch meddele, at han havde ført en Del Forhandlinger med De samvirkende danske Husmandsforeningers Formand *Jens Holdgaard* vedrørende Landboforeningernes og Husmandsforeningernes fælles Interesser, og det var fremgaaet heraf, at der ikke var nogen Uoverensstemmelse mellem de 2 Organisationers Syn paa det handelspolitiske Spørgsmaal.

Inden for de øvrige Landbrugsorganisationer hilste man med Glæde Udsigten til et snævrere Samarbejde med Husmandsforeningerne, og optagne Forhandlinger førte til Fastlæggelse af Grundlaget for Indmeldelse. Den væsentligste Betingelse for Husmandsforeningernes Indtræden var, at Det kgl. danske Land-

husholdningsselskab skulde udtræde af Raadet ved Valgperiodens Udløb den 1. Januar 1933, hvilket Selskabet indvilgede i. Ved Husmandsforeningernes Landsmøde i Marts 1932 vedtoges Indmeldelsen, og fra 1. Januar 1933 er Raadet sammensat af Landboforeningerne, Husmandsforeningerne og Andelsudvalget, hver repræsenteret med 6 Medlemmer.

Aarene fra 1933 til 1937—38 maa vel betragtes som den Periode, hvor Raadet organisationsmæssigt stod stærkest.

Samarbejdet prægedes i første Række af Hauch, der i 1933 efterfulgte Pinstrup som ledende Præsident, og af Holdgaard, der straks ved Husmandsforeningernes Indtræden i Raadet udpegedes som Stedfortræder for den ledende Præsident.

Den nærmere Forbindelse mellem Landbo- og Husmandsforeninger satte sig mærkbare Spor, og som Eksempel herpaa peges ofte paa Fælleshenvendelsen til Regeringen, der sammen med andre økonomiske og politiske Foreteelser kom til at danne Forudsætningen for Kanslergadeforliget.

I et Møde i De samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse i Januar 1933 drøftedes Landbrugets vanskelige økonomiske Forhold, og man vedtog at rette en Henvendelse til De samvirkende danske Husmandsforeninger om et Samarbejde for at drøfte de forskellige Hovedsynspunkter, der kunde danne Grundlag for Fremsættelse af Fællesforslag til Krisens Imødegaaelse. Allerede den 11. Januar samledes de to landsomfattende Landbrugsorganisationers Repræsentanter til et Møde i København for at udarbejde Forslag til Foranstaltninger mod Krisen. Enighed opnaaedes, og i Forslaget til Regeringen af 11. Januar 1933 siges, at man ikke ønsker Pengeinflation, men man ønsker den nuværende Deflation bragt til Ophør og Pengepolitikken ført paa en saadan Maade, at Kronen faar normal Købeevne. Man ønsker endvidere Rentenedsættelse, Nedsættelse af Ejendoms-skatterne, idet dog en „Forbedring af Landbrugskonjunkturerne kan og bør skabe Mulighed for en hel eller delvis Tilbageføring af de faste Skatter“, stærkere Beskatning af store Indtægter og Formuer, Skærpelse af Prisaftaleloven, Forlængelse af Henstands- og Akkordlovgivningen samt endelig en Udstykningslovgivning.

Allerede den 30. Januar 1933 var Kanslergadeforliget, det største politiske Forlig i den nyere Tids politiske Historie, en Kendsgerning. For Landbruget blev Resultatet en Sænkning af Kroneværdien, saaledes at Sterlingkursen hævedes fra ca. 19,50 til 22,40, Forlængelse af Henstandslovgivningen, Gennemførelse af en Rentesænkning, en Kødordning til Fremme af Afsætningen af Kvæg og Kød, Støtte til Grundforbedring, Lettelse af Ejendomsskatterne i Landbruget til et aarligt Beløb af 20 Mill. Kr. samt Genoptagelse af Udstykningslovgivningen. For Landbruget betød Kanslergadeforliget en Forbedring af Rentabiliteten i Landbruget, der skønmæssigt kunde anslaaes til ca. 200 Mill. Kr. aarlig.

Forhandlingerne førtes i Fællesmøder mellem Landbo- og Husmandsforeninger. Henvendelsen til Regeringen kan altsaa ikke betragtes som et Resultat af Landbrugsraadets Virksomhed og vilde vel være fremkommet, selv om Raadet ikke havde eksisteret, men Samarbejdet i Raadet har uden Tvivl bidraget væsentligt til det gunstige Resultat.

Tredivernes ændrede Handelspolitik maatte selvsagt faa indgribende Betydning for Landbrugets erhvervspolitiske Stilling. Allerede i Januar 1932 fordoblede Tyskland Tolden paa Smør, næsten samtidig indførte Holland Kontingentering af Danmarks Eksport af Oksekød, og Belgien begrænsede pludselig Kreatur-eksporten til ca. Halvdelen af den hidtidige Udførsel. Hertil kom i Aarets Løb den afgørende Begivenhed, at England forlod Frihandelen.

Disse Begivenheder ude i den store Verden gjorde Haandhævelsen af Frihandelsprincippet umuligt i praktisk Handelspolitik.

Udførslen maatte administreres. En begrænset Mængdeeksport forudsætter Fordeling af Udførselstilladelserne eller centralt Salg. Efter Aftale med Landbrugsministeriet paatog Landbrugets Organisationer sig Administrationen af en Række af de nødvendige Ordninger, og for de Eksportvarers Vedkommende, der ikke naturligt kunde henføres til en bestemt Organisation, blev Administrationen henlagt under Landbrugsraadet, hvilket kom til at gælde for Kvæg og Kød, Æg, Fjerkræ og Kaniner,

Heste og Kartofler. Igennem den sidste halve Snes Aar har Arbejdet med disse administrative Opgaver vel først og fremmest præget Raadets Virksomhed. Gnidningsløst er denne Virksomhed ikke foregaaet. Med Udgangspunkt i administrative Forhold Eksporten vedrørende rettedes de voldsomste Angreb paa Landbrugsraadet, Angreb der kulminerede i Bondetoget til København i Sommeren 1935.

Det blev i særlig Grad Landboforeningernes ledende Mænd, der kom til at staa til Ansvar over for det almindelige Landbrug for de trufne Dispositioner, og Opgaven har ikke altid været lige let, saa meget mere som det ikke var muligt altid at udrede Baggrunden for, hvad der skete. Det danske Landbrug har — saaledes som alle frie Erhverv maa have — en indgroet Modvilje mod Reguleringer og Tyng, men efterhaanden har man indset Tidens uundgaaelige Nødvendighed, og Kritikken forstummede lidt efter lidt.

Det kan ikke bestrides, at det har været af stor Betydning, at Landbrugets egne Organisationer har deltaget og haft Hovedindflydelsen paa denne Administration, men de organisationsmæssige Besværligheder har været aabenbare. Ofte er Landbrugets Organisationer tillagt Ansvar for Forhold og Bestemmelser, som Regeringen har fastlagt og de landbrugsministerielle Udvalg kun administreret.

Samarbejdet med Husmandsforeningerne varede kun i 6—7 Aar, og den opstaaede Uenighed havde sin Aarsag i Valutaforholdene.

Den internationale Krises Kulmination i de sidste Uger af August 1939 fremkaldte et betydeligt Fald i Sterlingkursen.

Den 1. September 1939 meddeltes, at Valutamyndighederne ikke i Fremtiden vilde lade Kronekursen følge et eventuelt yderligere Fald i Sterlingkursen, men fastholde et bestemt Forhold over for den amerikanske Dollar. Landbrugsraadet stod enigt i Kravet til Regeringen om, at Sterlingkursen 22,40 skulde opretholdes. Ved de optagne Forhandlinger med Regeringen stilledes Landbruget imidlertid over for Forslag, som Husmandsforeningerne erklærede sig rede til at forhandle om, medens de øvrige Organisationer afviste dem. Da man ikke kunde

naa frem til en tilfredsstillende Ordning, indkaldtes til det andet store Protestmøde i Odense den 21. November 1939. Husmandsforeningerne var heller ikke denne Gang Medindbydere. Endnu vil dette Møde være i frisk Erindring, og den Utilfredshed, som der blev givet Udtryk for, gjorde aabenbart Indtryk i Regeringskredse. Der udarbejdedes mere imødekommende Forslag, og ved nye Forhandlinger lykkedes det at opnaa Enighed om de Bestemmelser, der fastlagdes i Lov af 30. Marts 1940, om Foranstaltninger til Udligning af Misforhold mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger. Bruddet med Husmandsforeningerne var imidlertid ulægeligt. En Udmeldelse fulgte, og siden 1. Januar 1940 har Husmandsforeningerne ikke deltaget i Raadets Forhandlinger.

Ved Begyndelsen af denne Krig fandt man det hensigtsmæssigt midlertidigt at udvide Andelsorganisationernes Repræsentation i Raadet for derved at gøre Raadet saa sagkyndigt i Handelsspørgsmaal som muligt, og for Tiden har Præsidiet 12 Medlemmer, hvoraf kun 3 er valgt af Landboforeningerne. Iøvrigt er der i Raadet 9 Medlemmer, hvoraf de 5 er valgt af Landboforeningerne.

Det vil være for tidligt at skrive Historie om Forholdenes Udvikling under denne Krig. Kun en Ting skal fremhæves, nemlig det langt bedre Samarbejde mellem det almindelige Landbrug og Myndighederne om Kriseordningernes Administration under denne Krig end under den forrige. Hovedæren herfor tilkommer Landbrugsminister *Bording*, der ganske anderledes har forstaaet at forhandle sig til Rette med Landbrugets Organisationer end Indenrigsminister *Ove Rode* forstod det under den forrige Krig.

Landbrugsraadets Forhistorie og Historie giver et Billede af dansk Landbrugs organisationsmæssige Vanskeligheder og Muligheder. En egentlig Fællesrepræsentation for Landbrugets Hovedorganisationer har Landbrugsrådet kun været i 7 af de forløbne 25 Aar. Ved Jubilæet er det rammende blevet sagt, at Raadet har faaet Slagside, og hermed sigtedes til den manglende Repræsentation fra det mindre Landbrug, men ogsaa i Forholdet mellem Andelsforeningernes og Landboforeningernes

Repræsentation er der opstaaet et Misforhold, der er egnet til at skabe Utilfredshed i Landboforeningskredse. Landbrugsraadet har endnu næppe fundet sin blivende Form. En Nyordning af Landbrugets organisationsmæssige Forhold vil uden Tvivl blive et af de store Problemer, som Landbrugets ledende Mænd i Efterkrigstiden faar at tumle med.
